

referitoare la limba slavonă a cancelariilor statelor slave și neslave de nord cu care țara Moldovei a avut strinse legături, nu numai pentru a ilustra marele interes al cercetărilor pentru acest fenomen complex și contradictoriu, dar și pentru faptul că multe din aceste lucrări se referă — și nici nu se putea altfel — la fenomene de limbă existente în documentele moldovenesti¹.

Primul loc îl ocupă fără îndoială monumentală lucrare lexicografică a lui I. I. Sreznevski, *Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам*², care și astăzi este un instrument indispensabil al oricărui cercetător al limbii ruse vechi. Dicționarul lui Sreznevski conține multe exemple din documentele slavo-moldovenesti, unii termeni fiind ilustrați exclusiv cu citate din aceste documente.

Limba documentelor cancelariilor feudale rusești a fost analizată într-un sir de studii succesive de A. Șahmatov (așa numitele «gramote» din Tver și Novgorod în *Исследования о языке новгородских грамот XIII—XIV в.*³; din regiunea fluviului Dvina, în *Исследования о двинских грамотах XV в.*⁴ precum și cele din regiunea Pskov⁵) și de A. Sobolevski (acte provenite din reg. Poloțk, Vitebsk, Novgorod, Pskov⁶). Tot A. Sobolevski în ale sale «*Lecții de istorie a limbii ruse*»⁷ se referă și la limba documentelor slavo-moldovenesti. În ediția din 1891 a lucrării sale, printre regiunile unde s-au scris documente de redacție rusă amintea, pentru a doua jumătate a sec. al XIV-lea, grupul moldovenesc (a cărui limbă are un amestec de elemente ruse de sud)⁸. Cercetările mai noi merg pe linia analizei unui număr mai mare de acte vechi ruse, însă pe compartimente ale limbii, ca de pildă lucrările lui V. I. Borkovski asupra sintaxei acestor acte⁹. Referiri la fenomene de limbă existente în documentele moldovenesti conține și lucrarea prof. L. A. Bulahovski «*Problema*

¹ Cum Țara Moldovei se afla la răscrucea dintre două mari grupuri de influențe slave, de nord și de sud, ar fi fost indicat să amintim — pentru a căpăta o imagine de ansamblu a acestor influențe — și lucrările referitoare la limba documentelor provenite din cancelariile feudale slave de sud (bulgară și sîrbă) și din Țara Românească sau Transilvania (Sibiu, Brașov). Aceasta ar depăși însă cu mult cadrul propus lucrării noastre. Nu se poate vorbi de o influență cărturărească directă a cancelariilor statelor slave de sud asupra limbii documentelor slavo-moldovenesti (deoarece nu au existat nici legături politico-diplomatice directe). O asemenea influență s-a exercitat prin intermediul cancelariei Țării Românești, în care slavona avea o redacție medio-bulgară și medio-sîrbă preponderentă. Elementele de influență sud-slavă în limba documentelor slavo-române au fost studiate de S. B. BERNSTEIN în *Разыскания в области болгарской исторической диалектологии*, tom I, *Язык валахских грамот XIV—XV веков*, Moscova, 1948, 370 p.

² Vol. I—III și Дополнения, Petersburg 1893—1912, reeditat Moscova, 1958.

³ În *Исследования по русскому языку* Акад. Наук, Petersburg, tom. I, 1886.

⁴ *Idem*, tom II, 1903.

⁵ În *ИОРЯС*, tom. III, 1912, p. 346—350.

⁶ *Смоленско-полоцкий говор в XIII—XIV вв.* în РФВ, Varșovia, XV, 1886, p. 7—24. Cincizeci de ani mai târziu, limba actelor ruse din Poloțk a constituit obiectul unei lucrări ample și documentate a slavistului norvegian CHR. S. STANG: *Die altrussische Urkundensprache der Stadt Polozk*, Oslo, I. Kommisjon hos Jacob Dybwad, 1939 (Skrifter utgitt av det Norske videnskaps-akademi i Oslo, II. Hist.-Filo. klasse, 1938, no. 9), 149 p. Interesantă e aici lista de polonisme (cca 75) de la pag. 132—136 (capitolul «*Die Polonismen*»), unele existente și în documentele slavo-moldovenesti.

⁷ Petersburg, ed. I, 1888, ed. II, 1891; Moscova, ed. III, 1903, ed. IV, 1907.

⁸ În legătură cu lucrarea lui A. Sobolevski vezi mai pe larg în *Documente românești în limba slavă din mănăstirile muntelui Athos*, București, 1937, introducere, p. 14—15.

⁹ О синтаксических явлениях новгородских грамот XIII—XIV в., Ученые записки Ярославск. гос. пед. инст., вып. IV, Iaroslavl, 1944; *Синтаксис древнерусских грамот. Простое предложение*, Lvov, 1949; *Синтаксис древнерусских грамот. Сложное предложение*,